

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Николай Любомиров Попов, СУ „Св. Кл. Охридски”

по процедура на обявена публична защита на дисертационен труд
за присъждане на образователната и научна степен „Доктор”

Научна област: 4. Природни науки, математика и информатика

Професионално направление: 4.4. Науки за Земята

Софийски университет „Св. Кл. Охридски”, Геолого-географски факултет

Катедра Регионална и политическа география

Заглавие на дисертационния труд:

**„ИТАЛИАНСКАТА ИДЕНТИЧНОСТ И КУЛТУРНАТА
ГЕОГРАФИЯ НА БАЛКАНИТЕ (ПРОСТРАНСТВЕНО-
ДИФУЗИОННИ АСПЕКТИ)**

Докторант: Траян Йорданов Атанасов

Научен ръководител: проф. д-р Марин Русев

1. Данни за докторанта

Докторантът Траян Атанасов е завършил средно училище с интензивно изучаване на италиански език и култура. През 2011 г. получава бакалавърска степен в специалност География (с профил учител) на Геолого-географския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски”. Успоредно с това завършва и Италианска филология във Факултета по класически и нови филологии в СУ. През 2012 г. се дипломира като магистър по География (магистърска програма „Културна и политическа география”) и магистър по Българска филология („Преводач-редактор с профил италиански език”) във Факултета по Славянски филологии на СУ. И двете му магистърски степени са защитени чрез дипломни работи със сходна с настоящия дисертационен труд тематика. През 2013 г. защитава и дипломна работа в катедра „Физическа география и ландшафтна екология” на ГГФ. От 2014 г. е редовен докторант в катедра „Регионална и политическа география”.

Кратката биографична справка и отличните ми впечатления от докторанта като студент (бакалавър и магистър по География) изразяват задълбочения му интерес към географията и италианския език и култура, което кореспондира с верния избор на тема за научното изследване.

2. Данни за докторантурата

По процедурата за защита на дисертационния труд са представени изискуемите документи съгласно ЗРАСРБ и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени в СУ – в т. ч. дисертационен труд и автореферат. Приложени са Заповед за зачисляване (№РД20-257/31.01.2014 г.) и отчисляване (№РД20-305/09.02.2017 г.) на дисертанта;

Заповед за разширен катедрен съвет за обсъждане на дисертационния труд (№РД-38-41/15.01.2018 г.) и Заповед за утвърждаване на научно жури (№РД38-147/16.02.2018 г.). Решението за утвърждаване на журито е прието на заседание на Факултетния съвет с Протокол №2/13.02.2018 г. Във връзка с това считам, че всички изисквания на ЗРАСРБ относно легитимността на процедурата са спазени.

3. Данни за дисертацията и автореферата

Представеният за рецензиране дисертационен труд попада в тематичната област на културната география – едно от все още слабо проучените изследователски направления в географската наука в България. Още по-конкретно, както отбелязва и авторът, то може да бъде отнесено към културологичната и социална икономика и икономическата антропология. Дисертацията е с общ обем от 275 страници. Основният текст е структуриран в Увод, четири основни глави, Заключение и научни приноси. Допълнителният текст включва списък със съкращения и Приложение. Литературата е съставена от общо 221 научни изследвания на български, руски, италиански и английски език, както и от голям брой интернет адреси.

В Увода, съобразно утвърдения алгоритъм, последователно изяснени и правилно дефинирани от теоретико-методологична гледна точка са актуалността, обектът, предметът, целта и задачите на изследване. Към Увода е приложена и използваната в изложението методология. Съвсем правилно е уточнено, че изследването е подчинено на пространствения подход, допълнен от влиянието на системно-структурния анализ и синтез. Открито е и значението на анкетното проучване, проведено от докторанта в периода ноември – декември 2017 г.

По традиция в основата на Глава първа са положени теоретико-методологичните основи на изследването. Тя е озаглавена „Културна география: идентичност, пространствена дифузия и транскултурация” (10 – 63 стр.). Теоретичните основи и концептуалната същност на културната география са изяснени в контекста на философското осмисляне на понятията „цивилизация”, „общество”, „култура” и „културен ландшафт”. Разгледани са също водещите културногеографски школи – немска, англо-саксонска, руска, френска, италианска. Отделено е място и на постиженията в областта на българската културна география чрез изследванията на А. Иширков (културногеографска характеристика на Варна) и И. Пенков (концепцията за културен ландшафт), както и на редица учени след 1989 г. Подробно са изяснени термините „културна идентичност” и „културна дифузия”, изготвен е алгоритъм за културногеографска характеристика и е дефинирана същността на дифузионния модел, който в голяма степен е авторски.

Глава втора (64 – 101 стр.) акцентира върху предпоставките за формирането на италианската идентичност. Най-общо те са свързани със спецификата на римското културно наследство и християнската традиция, особеностите на италианския език и влиянието на националистическите движения. В контекста на културно-историческите фактори и предпоставки за формирането на националната идентичност е отделено място на пространствената еволюция в развитието на италианската държава до втората половина на XIX в. Анализирани са също особеностите и етапите в развитието на италианския език, както и на италианското езиково пространство. За сметка на схематичния историко-географски анализ, свързан с формирането на политическите граници на съвременната италианска държава, лингвистичният анализ е ненужно дълъг. Съвсем правилно обаче, е обърнато внимание на италианската литература, кино, архитектура, кулинарно изкуство и мода, които оформят образа на Италия в другите държави и общества.

Глава трета – „Съвременни аспекти на италианската идентичност” (102 – 151 стр.), се основава на четири основни аспекта: специфичното географско положение на Италия, формирането на съвременната италианска държава през 1861 г., италианската миграционна политика след икономическото чудо от 60-те години на XX в. и съвременните емиграционни процеси на италианците в различни региони на света.

В тази част от изследването конкретно са разгледани регионалните специфики на италианския емигрантски поток през последните години. На базата на статистическите данни е направен сполучлив географски анализ, който показва разпределението на италианската диаспора по света и определя италианския Юг като региона, от който мигрират най-голям брой италианци. Обобщената информация от изследването е онагледена чрез съответните картографски източници. Разкрит е и стереотипът на типичния италиански мигрант – образ, наложен главно от американската киноиндустрия. Освен изучаването на италиански език чрез редица институти в отделните държави, като важен инструмент за осъществяване на италианската културна политика са представени италианските търговски камари в чужбина. Специално място е отделено на известния италиански журналист и писател Бепе Севернини, автор на книгата „В главата на италианците”, в която той прави народопсихологично описание на моделите на поведение на италианците.

Италианската културна дифузия на Балканите е разгледана детайлно в Четвърта глава (152 – 199 стр.), която е основна в изследването, тъй като пряко кореспондира със заглавието на дисертационния труд. Италианското културно влияние и дифузия на Балканите са разкрити чрез отраженията на италианската геостратегия в региона. Поради разбирането на понятието „геостратегия” като съставна част от политическата география и геополитиката, намирам използването му като не особено удачно. В тази

част от изследването е направен анализ на съвременните взаимоотношения между Италия и балканските страни, най-вече в културната област. Като цяло то е успешно, но едно по-свободно тълкуване на пространствения обхват на балканското геопространство би дало възможност за включването и на държави, рядко дефинирани като „балкански” – Кипър и дори Молдова.

В основата на Четвърта глава е италианското културно наследство в България, което пряко доказва формулираната в увода актуалност на изследването. През призмата на историко-географския подход задълбочено са разкрити основните етапи (от Античността до днес) в развитието на дипломатическите, политическите, търговско-икономическите и културните взаимодействия между България и Италия.

Четвърта глава завършва с наукометричните аспекти на изследването, „свързани с обективизиране на италианската културна политика на Балканите”. Доказано е съществуването на повече от 1000 лексикални единици (италиански чуждици), които се ползват в съвременния български език. Към наукометричните изследвания се отнася и методът на анкетирането, резултатите от който са поместени в Приложение 14.

Характерна особеност на дисертационния труд е обединяването на заключението и научните приноси. Традиционното заключение, включващо направените от докторанта изводи, практически липсва; то тълкува конкретно само научните приноси от изследването.

Авторефератът е с обем от 56 страници. Той напълно отговаря на необходимите изисквания, като в синтезиран вид представя същността на дисертационния труд.

4. Научни приноси

На стр. 54 в автореферата на дисертацията са открити четири приноса. В заключителната част от текста на дисертационния труд приносите са групирани в две групи: научни и практико-приложни. Смятам за по-правилна подялбата на теоретико-методологични и практико-приложни, тъй като по същество всички приноси са научни. Приемам всеки един от научните приноси в изследването, като считам, че те могат да бъдат предефинирани по следния начин:

- разкрити са същността и значението на понятието „културна идентичност”;
- приложен е алгоритъм за културногеографска характеристика, изготвен по схемата на Герасименко (2004), но адаптиран конкретно към италианската идентичност;
- реализиран е авторски модел, разкриващ културната дифузия между отделните региони, държави и общества чрез италианското културно влияние на Балканите и в България;

- изведен е пълен списък от лексикални единици с италиански произход в българския език (вж Приложение 13);
- анализирана е италианската геостратегия на Балканите и в България в културногеографски аспект.

5. Публикации и участие в научни форуми

Докторантът има общо три самостоятелни научни труда, свързани с дисертацията. Два от тях са на български език и са публикувани в списанията „Геополитика” и „Съвременна лингвистика” през 2018 г. През 2011 г. участва в международна научна конференция, посветена на Деня на Земята, с доклад на английски език.

6. Заключение

Представеният за рецензия дисертационен труд на тема „Италианската идентичност и културната география на Балканите (пространствено-дифузионни аспекти)” представлява задълбочено и оригинално научно изследване. Той разглежда, от една страна, спецификата и особеностите на италианската идентичност, а от друга – италианското културно влияние на Балканите и конкретно в България. В него докторантът и научният му ръководител поставят успешен изследователски акцент, реализирайки един научен труд, който може да бъде добра основа за бъдещи изследвания в областта на културната и социалната география. Настоящата дисертация може да се счита за важно научно откритие не само в обществената география, но също в културологията и социологията, като ги обогатява с методите на пространствения анализ. С интердисциплинарния си характер тя допринася за активизиране на научното взаимодействие между географията и социокултурната сфера, което е в помощ и на двете и с течение на времето постепенно ще се задълбочава.

С академичния си стил, значителен обем и изобилие от фигури, схеми и литературни източници дисертацията напълно отговаря на високите изисквания на ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ. Въз основа на новите идейни насоки, застъпени в него, постигнатите научни резултати, изводи, приноси и спазените нормативно-процедурни изисквания **гласувам положително („ЗА”) и предлагам на уважаемите членове на научното жури също да гласуват за присъждане на образователната и научна степен „Доктор” на Траян Йорданов Атанасов.**

14.05.2018 г.
София

Изготвил рецензията:

(доц. д-р Николай Попов)